

Ігор ШУМКОВ,
orcid.org/0000-0002-2715-3854
аспірант кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(Хмельницький, Україна) shumkov.igor@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВОЇ РОЗВІДКИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВВНЗ

У статті проведено аналіз психолого-педагогічної та військової літератури з проблеми формування фахової компетентності майбутніх офіцерів в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого військового навчального закладу. Обґрунтовано та розкрито організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ. Окреслено, що політичне сьогодення країни, важливість всіх складових стратегії підготовки майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого військового навчального закладу пов'язані з врахування проблем національної безпеки, важливих і пріоритетних завдань Збройних Сил України. Простежено, що у Стратегії національної безпеки України зазначається необхідність забезпечення якості професійної військової освіти, трансформації змін у структурі системи військової освіти на розвиток людського капіталу держави, підвищення професійності кадрового потенціалу майбутніх військових та їх фахової компетентності до професійної діяльності, посилення професіоналізму, приведення рівня підготовки майбутніх офіцерів для забезпечення інтересів національної безпеки і оборони держави. З'ясовано, що однією із суттєвих умов досягнення сформованості фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки є необхідність підготовки нової генерації офіцерських кадрів із професійним базисом військової майстерності, військовим фаховим вишкілом і підготовленості відповідно до сучасних вимог, високим професіоналізмом до особливих поставлених завдань, глибоким володінням спеціальних компетенцій у професійній сфері та здібностей ефективного виконання військово-професійних функцій і завдань майбутньої професійної діяльності, проявом військово-професійної культури, наявністю фактору успішної професійної адаптованості до майбутньої діяльності згідно вимог і потреб сучасного суспільства. Визначено систему організаційно-педагогічних умов, що пов'язані з формуванням фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого військового навчального закладу.

Ключові слова: вищий військовий навчальний заклад, освітній процес, інформаційно-освітнє середовище, фахова компетентність, організаційно-педагогічні умови, майбутні офіцери військової розвідки.

Ihor SHUMKOV,
orcid.org/0000-0002-2715-3854
Graduate student at the Department of Pedagogy
Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy
(Khmelnytskyi, Ukraine) shumkov.igor@gmail.com

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MILITARY INTELLIGENCE OFFICERS IN THE INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGH SCHOOLS

The article analyzes the psychological-pedagogical and military literature on the problem of the formation of professional competence of future officers in the conditions of the informational and educational environment of a higher military educational institution. The organizational and pedagogical conditions for the formation of the professional competence of future military intelligence officers in the conditions of the information and educational environment of VVNI have been substantiated and revealed. It is outlined that the political present of the country, the importance of all components of the strategy of training future military intelligence officers in the conditions of the informational and educational environment of a higher military educational institution are connected with taking into account the problems of national security, important and priority tasks of the Armed Forces of Ukraine. It has been observed that the National Security Strategy of Ukraine notes the need to ensure the quality of professional military education, transform changes in the structure of the military education system into the development of the state's human capital, increase the professionalism of the personnel potential of future military personnel and their professional competence for professional

activities, strengthen professionalism, bring the level of training of future officers to ensure the interests of national security and defense of the state. It was found that one of the essential conditions for achieving the formation of professional competence of future military intelligence officers is the need to train a new generation of officers with a professional base of military skill, military professional training and preparation in accordance with modern requirements, high professionalism for special tasks, deep knowledge of special competencies in the professional sphere and the ability to effectively perform military-professional functions and tasks of future professional activity, the manifestation of military-professional culture, the presence of the factor of successful professional adaptability to future activities in accordance with the requirements and needs of modern society. The system of organizational and pedagogical conditions related to the formation of professional competence of future military intelligence officers in the conditions of the informational and educational environment of a higher military educational institution has been defined.

Key words: *higher military educational institution, educational process, information and educational environment, professional competence, organizational and pedagogical conditions, future military intelligence officers.*

Постановка проблеми. В нинішніх умовах стратегія держави в освітній політиці ВВНЗ, підготовка офіцерських кадрів для Збройних Сил та інших військових формувань України зорієнтована на вирішення важливого завдання ефективної підготовленості курсантів, сформованості їх фахової компетентності, оволодіння професіоналізмом й військовими якостями до виконання військово-професійних завдань. Воєнна доктрина України, Концепція військової освіти в Україні, Закон України «Про Збройні Сили України», Закон України «Про освіту», стратегія держави в освітній політиці ВВНЗ обумовлюють ідеологію стандартів освіти на підготовку майбутніх офіцерів до професійної діяльності та виконання важливого завдання – формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого військового навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень. Професійна підготовка майбутніх офіцерів Збройних сил України, концептуальні основи підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ, питання загальновійськової підготовки курсантів розглянуто в працях: О. Барбанщикова, П. Вишневецького, А. Галімова, І. Грязнова, В. Давидова, О. Діденка, О. Євсюкова, А. Зельницького, Д. Іщенко, Л. Кандибовича, Я. Короля, Є. Літвіновського, В. Маслова, М. Нещадима, І. Новака, В. Полюка, Ю. Сердюка, С. Сінкевича, В. Стасюка, В. Телелима, О. Торічного, В. Ягупова та ін. Методичні засади підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах у сучасних умовах досліджували: О. Діденко, В. Полюк, С. Сінкевич, О. Торічний та ін. Формування професійної та фахової компетентності майбутніх офіцерів, проблеми підготовки майбутніх фахівців у військовій педагогіці були предметом розвідок – О. Войтех, К. Войтех, В. Георгієва, І. Грязнова, О. Євсюкова, А. Зельницького, Д. Іщенко, А. Лігоцького, Ю. Лісніченка, О. Маслія, В. Маслова, М. Нещадима, Р. Серветника, С. Сінкевича, В. Телелима,

О. Торічного, П. Удовенка, В. Уліча, О. Чернявського, І. Чистовської, В. Ягупова та ін.

Аналіз психолого-педагогічної та військової літератури з проблеми формування фахової компетентності майбутніх офіцерів в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ дозволив з'ясувати специфіку військової галузі та проблеми формування фахової компетентності майбутніх фахівців військової розвідки. Однак організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ нині потребують дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні та розкритті організаційно-педагогічних умов формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Політичне сьогодення країни, важливість всіх складових стратегії підготовки майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ пов'язані з проблемами національної безпеки, врахуванням важливих і пріоритетних завдань Збройних Сил України. Новий виток розвитку військової освіти орієнтуючись на інтеграцію у євроатлантичний безпековий простір передбачає запровадження змін в освітній програмі підготовки, які будуть «враховувати передовий досвід країн-членів північно-атлантичного альянсу та найкращий досвід військових освітніх систем провідних країн світу» (Ананьїн, Уваркіна, 2022). За результатами аналізу військово-наукової літератури, міжнародних і внутрішніх політичних чинників, суспільних вимог, соціальних змін розвитку військової освітньої політики в Україні та її реформування, пріоритетних напрямів розвитку Збройних Сил, удосконалення змісту вищої військової школи України є важливим завданням. Разом із тим варто зазначити, що вітчизняні дослідників (Д. Вітер, О. Войтех, К. Войтех, В. Георгієв, М. Кас'яненко,

О. Маслій, В. Мірненко, В. Оліферук, В. Полюк, О. Рибчук, І. Руснак, В. Стасюк, І. Толок) обумовлюють посилити «українську систему військової освіти у зв'язку з відстоюванням територіальної цілісності держави та спрямувати концепцію її подальшого розвитку на імплементацію кращого досвіду країн-членів НАТО» (Руснак, Мірненко, Кас'яненко, 2021). Зважаючи на це, політика Міністерства оборони України у сфері військової освіти розкриває ряд завдань щодо підготовки сучасного військового фахівця: «...професіоналізм, лідерство, інтелектуальний розвиток, загальна та військово-професіональна культура, іншомовна компетентність...» (Політика Міністерства оборони України у сфері військової освіти). У Стратегії національної безпеки України зазначається необхідність забезпечення якості професійної військової освіти, трансформації змін у структурі системи військової освіти на розвиток людського капіталу держави, підвищення професійності кадрового потенціалу майбутніх військових та їх фахової компетентності до професійної діяльності, посилення професіоналізму, приведення рівня підготовки військових фахівців для забезпечення інтересів національної безпеки і оборони держави. Підготовка військових фахівців у ВВНЗ відповідно до сучасних вимог, актуальної потреби захисту Вітчизни у свою чергу, вимагає: удосконалення всіх етапів і складових процесу підготовки майбутніх офіцерів із врахуванням пріоритетних й інноваційних функцій освіти; забезпечення військово-професійної підготовки курсантів, узasadнюючих аспектів навчання та виховання майбутніх офіцерів на досягнення поставлених цілей військової освітньої парадигми; трансформацію військової підготовки майбутніх офіцерів з наближенням її до реальних умов, тенденцій у світі та в нашій державі на набуття кваліфікованої професійної підготовленості з умотивованими ціннісними орієнтаціями до професійної діяльності; інноваційний розвиток військової освіти із створенням умов, що передбачають інтереси нації та національної безпеки, для ефективного формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ.

З огляду на це зазначимо, що визначальним чинником якісного рівня підготовленості майбутніх офіцерів військової розвідки є формування їх фахової компетентності до професійної діяльності, що вимагає особливого дослідження: виявлення проблем недостатнього рівня підготовленості; прийняття необхідних умов щодо підвищення ефективності підготовки військових

фахівців й формування фахової компетентності майбутніх офіцерів, удосконалення якості їх готовності до професійної діяльності й сформованості фахової компетентності; упровадження необхідних змін в освітній процес сучасної військової освіти; перевірка результатів (Толок, Черних, Приходько, Зельницький, Водолазський, Полішук, 2012: 9).

Суттєвою умовою досягнення сформованості фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки є необхідність підготовки нової генерації офіцерських кадрів із професійним базисом військової майстерності, військовим фаховим вишкілом і підготовленості відповідно до сучасних вимог, високим професіоналізмом до особливих поставлених завдань, глибоким володінням спеціальних компетенцій у професійній сфері та здібностей ефективного виконання військово-професійних функцій та завдань майбутньої професійної діяльності, проявом військово-професійної культури, наявністю фактору успішної професійної адаптованості до майбутньої діяльності згідно вимог й потреб сучасного суспільства. При цьому зазначимо, що політичні процеси, інтеграція військової науки й освіти, технічний прогрес, означає розвиток принципово нових підходів до формування цілісної професійної підготовки майбутнього військового фахівця й вимагає розробки адекватних моделей систем у парадигмі розвитку системи підготовки кадрів (Нещадим, 2004: 31). Всебічна військова підготовка повинна враховувати розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців, набуття військової майстерності, нарощення успішної соціальної та професійної готовності згідно вимог і потреб сучасного суспільства, формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки на досягнення поставлених освітніх цілей із практичним втіленням мети, завдань, підходів, принципів, методів, засобів, форм, технологій кращих вітчизняних та закордонних практик.

Окрім цього, підвищення якості військово-педагогічної діяльності ВВНЗ, ефективного забезпечення підготовленості і вмотивованості військових фахівців, інтенсивність їх підготовки в умовах загроз і викликів національної безпеки можлива при створенні оптимальних організаційно-педагогічних умов, які керовані і визначаються організацією навчально-виховного процесу закладів освіти. У цьому контексті дослідження з'ясовано, що актуальними є система організаційно-педагогічних умов, що пов'язані з формуванням фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього серед-

овища ВВНЗ, а саме: підвищення мотиваційної основи майбутніх офіцерів військової розвідки до збагачення фахової компетентності; розширення можливостей інформаційно-освітнього середовища для посилення практичної підготовленості майбутніх офіцерів; поетапне формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища; організація самостійної роботи шляхом підвищення ефективності пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів.

Обґрунтування організаційно-педагогічних умови здійснено на основі аналізу праць науковців А. Галімова, В. Георгієва, І. Грязнова, О. Євсюкова, А. Зельницького, Д. Іщенко, А. Лігоцького, Ю. Лісніченка, О. Маслія, В. Маслова, М. Нецадима, Р. Серветника, С. Сінкевича, В. Телелима, О. Торічного, П. Удовенка, В. Уліча, Н. Усачик, О. Чернявського, І. Чистовської, В. Ягупова та ін. Перша педагогічна умова – підвищення мотиваційної основи майбутніх офіцерів військової розвідки до збагачення фахової компетентності – забезпечує формування високих моральних якостей, зростання інтересів до військової підготовленості, посилення внутрішньо вмотивованих соціальних установок професійного становлення, формування прагнення до самовдосконалення в професійній діяльності, спрямування установки на пізнання власних можливостей та вдосконалення особистісно-професійного зростання, підвищення мотиваційних цінностей до освітнього процесу на сформованість фахової компетентності. Друга педагогічна умова – розширення можливостей інформаційно-освітнього середовища для посилення практичної підготовленості майбутніх офіцерів – спрямованість інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ до формування фахових компетентностей майбутніх офіцерів, посилення упровадження цифрових технологій в організацію освітнього процесу вищих військових навчальних закладах, удосконалення навчально-методичних комплексів здобуття ґрунтовних фахових вмінь й практичних навичок до майбутньої професійної діяльності, розширення інформаційно-освітнього середовища на удосконалення підготовки висококваліфікованих майбутніх офіцерських кадрів. Третя педагогічна умова – поетапне формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища – спрямована на поетапне оволодіння цілісної системи всебічної і ґрунтовної професійної підготовки на набуття практичних фахових вмінь і навичок, системне

підвищення професійного розвитку здобувачів, забезпечення системності підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності, всебічне збагачення професіоналізму, досягнення цілеспрямованого формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища. Четверта педагогічна умова – організація самостійної роботи шляхом підвищення ефективності пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів – забезпечує розвиток самостійної навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням успішного набуття умінь і навичок до самоосвіти й самореалізації, удосконалення умов консультативного онлайн-режиму, розробки комплексу компетентнісних вправ і завдань та електронних навчально-методичних матеріалів для самостійної роботи. У рамках нашого дослідження наголосимо на тому, що формування фахової компетентності майбутніх фахівців військової розвідки в інформаційно-освітньому середовищі ВВНЗ обумовлює вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів до фахової діяльності з набуттям фахової майстерності, практичного професійного досвіду, фахового рівня готовності до професійної діяльності, комплексної системи професійно важливих характеристик професіоналізму, поліфункціональності надбань до виконання поставлених військових завдань відповідно до сучасних вимог Збройних Сил України.

Висновки. Сучасна військова освітня парадигма зорієнтована на вирішення пріоритетних завдань якісної підготовки офіцерських кадрів до професійної діяльності й вимагає розробки моделі й організаційно-педагогічних умов формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ. Вважаємо, що на сучасному етапі військова освіти повинна бути спрямованою на: посилення патріотичних, моральних, емоційно-вольових, професійних якостей надійного захисника Вітчизни; формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки; розвиток професійних навичок на досягнення професійної майстерності; вдосконалення висококваліфікованого рівня фахівців здатних виконувати службові обов'язки; практичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. Подальше дослідження буде зосереджене на розробці структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх офіцерів військової розвідки в умовах інформаційно-освітнього середовища ВВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьїн В. О., Уваркіна О. В. Сучасні політичні мейнстріми військової освіти. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*, 2022. № 1(53). С. 41–46.
2. Войтех О., Войтех К. Фахова компетентність офіцерів національного персоналу Збройних Сил України. *Військова освіта*. № 1(41), 2020. С. 70–78.
3. Інноваційна військова освіта: стан та перспективи розвитку / І. Руснак, В. Мірненко, М. Кас'яненко та ін. *Військова освіта*. 2021. № 2 (44). С. 9–20.
4. *Концепція військової освіти в Україні*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%d0%bf> (дата звернення: 02.10.2022).
5. Маслій О. М. Формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної логістики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. академ. держ. прикорд. сл. України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2011. 174 с.
6. Нещадим М. І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 57 с.
7. Політика Міністерства оборони України у сфері військової освіти. URL: https://www.mil.gov.ua/content/education/politika_mou_osvita.pdf (дата звернення: 14.01.2024).
8. Полюк В. С. Організаційно-педагогічні умови контролю навчальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2004. 18 с.
9. Рибчук О. О. Структура та зміст фахової компетентності викладачів вищих військових навчальних закладів. *Нові технології навчання: наук.-метод. Зб. інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*. Київ, 2016. С. 190–196.
10. Толук І. В. Методичні рекомендації щодо підготовки відгуку на випускника вищого військового навчального закладу Збройних Сил України (військового навчального підрозділу вищого навчального закладу) / І. В. Толук, Ю. О. Черних, Ю. І. Приходько, А. М. Зельницький, В. О. Водолазський, Т. В. Поліщук. К. : ВІПІ НТУУ «КПІ», 2012. 13 с.
11. Stasiuk V. V. Extreme conditions and their impact on the individual characteristics of servicemen, *Bulletin of the National Defense Academy of Ukraine*. 2010. Vol. 1(15). P. 175–181.

REFERENCES

1. Ananin, V. O., Uvarkina, O. V. (2022). Suchasni politychni meistrymy viiskovoi osvity [Modern political mainstreams of military education.]. *Visnyk NTUU «KPI» Politologhii. Sotsiolohiia. Pravo*. 1(53), pp. 41–46. [in Ukrainian].
2. Voitek, O., Voitek, K. (2020). Fakhova kompetentnist ofitseriv natsionalnoho personalu Zbroinykh Syl Ukrainy [Professional competence of officers of the national staff of the Armed Forces of Ukraine]. *Viiskova osvita*. 1(41), pp. 70–78. [in Ukrainian].
3. Rusnak, I., Mirnenko, V., Kasianenko, M. (2021). Innovatsiina viiskova osvita: stan ta perspektyvy rozvytku [Innovative military education: state and prospects of development]. *Viiskova osvita*, 2(44), pp. 9–20. [in Ukrainian].
4. Kontsepsiia viiskovoi osvity v Ukraini (2022). [The concept of military education in Ukraine]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%d0%bf> (Accessed 02 Nov. 2022). [in Ukrainian].
5. Maslii, O. M. (2011). Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnykh ofitseriv tylu u sferi viiskovo-ekonomichnoi lohistyky [Formation of professional competence of future rear-line officers in the field of military-economic logistics]. Candidate's thesis. Nats. akadem. Derzh. prykord. sl. Ukrainy im. B. Khmelnytskoho. Khmelnytskyi, 174 p. [in Ukrainian].
6. Neshchadym, M. I. (2004). Viiskova osvita Ukrainy: istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka [Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice:]. Abstract doctor's thesis. Kyiv, 57 p. [in Ukrainian].
7. Polityka Ministerstva oborony Ukrainy u sferi viiskovoi osvity [Policy of the Ministry of Defense of Ukraine in the field of military education]. URL: https://www.mil.gov.ua/content/education/politika_mou_osvita.pdf. (Accessed 14 Jan. 2024). [in Ukrainian].
8. Poliuk, V. S. (2004). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy kontroliu navchalnoi diialnosti kursantiv vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladiv [Organizational and pedagogical conditions for monitoring the educational activities of cadets of higher military educational institutions]. Abstract candidate's thesis. Khmelnytskyi, 18 p. [in Ukrainian].
9. Rybchuk, O. O. (2016). Struktura ta zmist fakhovoi kompetentnosti vykladachiv vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladiv [The structure and content of the professional competence of teachers of higher military educational institutions]. *Novi tekhnolohii navchannia: nauk.-metod. Zb. Instytut innovatsiinykh tekhnolohii i zmistu osvity MON Ukrainy*. Kyiv, pp. 190–196. [in Ukrainian].
10. Tolok, I.V. (2012). Metodychni rekomendatsii shchodo pidhotovky vidhuku na vypusknika vyshchoho viiskovoho navchalnoho zakladu Zbroinykh Syl Ukrainy (viiskovoho navchalnoho pidrozdilu vyshchoho navchalnoho zakladu) [Methodological recommendations for the preparation of feedback on a graduate of a higher military educational institution of the Armed Forces of Ukraine (a military educational unit of a higher educational institution)]. Kyiv, 13 p. [in Ukrainian].
11. Stasiuk, V. V. (2015). Ekstremalni umovy ta yikh vplyv na indyvidualni osoblyvosti viiskovosluzhbovtiv [Extreme conditions and their impact on the individual characteristics of servicemen]. *Visnyk Natsionalnoi akademii oborony Ukrainy*. 1(15), pp. 175–181. [in Ukrainian].